

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग पाच

वर्ष ११, अंक १८]

मंगळवार, जुलै १५, २०२५/आषाढ २४, शके १९४७ [पृष्ठे १८, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक ८५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानसभेत व महाराष्ट्र विधानपरिषदेत सादर केलेली विधेयके.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

महाराष्ट्र विधानसभेत दिनांक १५ जुलै, २०२५ रोजी पुरःस्थापित करण्यात आलेले खालील विधेयक महाराष्ट्र विधानसभा नियम ११६ अन्वये प्रसिद्ध करण्यात येत आहे :-

L. A. BILL No. LXXX OF 2025.

A BILL

FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA
REGIONAL AND TOWN PLANNING ACT, 1966.

सन २०२५ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ८०.

महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ यात आणखी सुधारणा
करण्यासाठी विधेयक.

१९६६ चा **ज्याअर्थी**, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६
महा. ३७. यात आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे ; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या शहात्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील
अधिनियम करण्यात येत आहे :-

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना (सुधारणा) अधिनियम, २०२५, असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव.

(१)

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम २ ची
सुधारणा.

२. महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “मुख्य अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,—

१९६६ चा
महा. ३७.

(एक) खंड (१४) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(१४अ) “स्थानिक क्षेत्र योजना” म्हणजे, ज्या क्षेत्रासाठी प्रारूप किंवा अंतिम विकास योजना किंवा प्रादेशिक योजना अस्तित्वात आहे त्या क्षेत्राचा भाग असलेल्या, बांधलेल्या किंवा खुल्या असलेल्या, विनिर्दिष्ट स्थानिक क्षेत्राचे सूक्ष्म नियोजन व विकास करण्याची योजना ;”;

(दोन) खंड (३०) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(३०अ) “संरचना योजना” म्हणजे, जिला राज्य शासनाने मान्यता दिलेली आहे आणि जी या अधिनियमान्वये अंमलात आलेली आहे अशी, कोणताही प्रदेश किंवा कोणत्याही नियोजन प्राधिकरणाचे क्षेत्र किंवा कोणत्याही नवीन नगर विकास प्राधिकरणाचे क्षेत्र यामधील प्रादेशिक किंवा नगर स्तरीय रस्ते आणि प्रादेशिक किंवा नगर स्तरीय सार्वजनिक सुखसोयी यांच्या विकासाची योजना ; आणि त्यात, संरचना योजनेच्या पुनरीक्षणाचा समावेश होतो ;”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम २२ ची
सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २२ मध्ये,—

(१) खंड (अ) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“(अ) परवडणाऱ्या घरांसह निवासी, कृषी व मनोरंजन यांसारख्या प्रयोजनांसाठी जमिनीच्या वापराचे वाटप, आणि परिवहन जाळ्यांशी त्यांचे एकात्मिकरण करण्याचे प्रस्ताव ;

(अ-१) समर्पित आर्थिक कार्ये, संसाधने, व्यवसाय जिल्हे, बाजारपेठा व व्यापार केंद्रे यांची निश्चिती व तरतूद करण्यासह उद्योग व वाणिज्य यांसारख्या प्रयोजनांसाठी जमिनीच्या वापराचे वाटप आणि परिवहन जाळ्यांशी त्यांचे एकात्मिकरण करण्याचे प्रस्ताव ;”;

(२) खंड (ड) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“(ड) परिवहन व दळणवळण, जसे की, रस्ते, महामार्ग, उपवन-मार्ग, रेल्वेमार्ग, जलमार्ग, कालवे, विमानतळ व वाहतूक केंद्रे तसेच त्यांची संयोग स्थाने (जंक्शन), त्यांचा विस्तार व विकास ;

(ड-१) शहरांतर्गत व आंतर-शहर जोडणी अंतर्भूत असलेली परिवहन योजना ;”;

(३) खंड (ज) नंतर, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

“(ज-१) विद्यमान जलसाठे, सार्वजनिक हरित जागा, शहरी जंगले, तलावाचे किनारे, नदीचे किनारे, कालव्यांचे किनारे व जागा तयार करण्याचे प्रकल्प यांचे एकात्मिकरण करण्याचे प्रस्ताव ;”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम २७ ची
सुधारणा.

४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २७ मध्ये,—

(एक) “प्रादेशिक योजना” हा मजकूर, ज्या दोन ठिकाणी आला असेल त्या दोन्ही ठिकाणी, त्या मजकुरानंतर, “किंवा संरचना योजना” हा मजकूर, त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह, समाविष्ट करण्यात येईल ;

(दोन) समास टिपेमधील, “प्रादेशिक योजनेतील” या मजकुरानंतर, “किंवा संरचना योजनेतील” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

५. मुख्य अधिनियमाच्या प्रकरण तीनमधील, विकास योजना या शीर्षकाखाली, उप-शीर्षक (क) ऐवजी, पुढील उप-शीर्षक दाखल करण्यात येईल :—

“(क) अंतरिम विकास योजना, व्यापक विकास क्षेत्रांकरिता योजना, स्थानिक क्षेत्र योजना, इत्यादी तयार करण्याच्या तरतुदी.”.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३३ नंतर, पुढील कलमे दाखल करण्यात येतील :—

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या प्रकरण तीनचे उप-शीर्षक (क) ऐवजी दाखल करणे.
सन १९६६ च्या महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ यामध्ये कलम ३३ नंतर, नवीन कलमे समाविष्ट करणे.

“३३अ. (१) ज्या क्षेत्रासाठी प्रारूप किंवा अंतिम विकास योजना अस्तित्वात आहे, अशा स्थानिक क्षेत्राच्या बाबतीत, नियोजन प्राधिकरणास, कोणत्याही वेळी, किंवा राज्य शासनाद्वारे तसा निदेश दिला असेल तेव्हा, त्याच्या अधिकार क्षेत्रातील, नियोजन प्राधिकरणाच्या मते, जे क्षेत्र, संपूर्ण विकसित किंवा पुनर्विकसित करण्यात येतील, त्या स्थानिक क्षेत्राच्या विकासाचे प्रस्ताव अंतर्भूत असलेली स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करता येईल.

स्थानिक क्षेत्र योजना.

(२) ज्या क्षेत्रासाठी प्रारूप किंवा अंतिम प्रादेशिक योजना अस्तित्वात आहे अशा स्थानिक क्षेत्राच्या बाबतीत, राज्य शासनाने नियुक्त केलेल्या कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणास किंवा राज्य शासनाने किंवा केंद्र सरकारने स्थापन केलेल्या कोणत्याही अधिकरणास, कंपनीस किंवा महामंडळास (यात यापुढे या कलमात ज्याचा निर्देश, “नियुक्त प्राधिकरण” असा केला आहे) राज्य शासनाच्या मते, जी क्षेत्रे, संपूर्ण विकसित किंवा पुनर्विकसित करण्यात येतील, त्या विशिष्ट क्षेत्राच्या किंवा क्षेत्रांच्या विकासाचे प्रस्ताव अंतर्भूत असलेली, स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करता येईल.

(३) स्थानिक क्षेत्र योजनेमध्ये, विशेषतः पुढील गोष्टींसाठी तरतूद करण्यात येईल :—

(अ) क्षेत्राचे सूक्ष्म नियोजन अभिप्रेत असलेल्या त्या क्षेत्राच्या प्रत्यक्ष गरजा विचारात घेऊन, विकास योजना किंवा प्रादेशिक योजना किंवा विनियम यांव्यतिरिक्त अन्य सविस्तर तरतुदी ;

(ब) विस्तारित पायाभूत सुविधेच्या नवीन आराखड्यामार्फत नागरी नूतनीकरण, संक्रमणाभिमुख विकास, औद्योगिक क्षेत्रे, मध्यवर्ती व्यवसाय जिल्हा यांसारख्या विशिष्ट क्षेत्रांचा सविस्तर विकास, पुनर्विकास, पुनरुत्थान ;

(क) अखंडित वाहतूक व पादचारी संचरण विचारात घेऊन वर्तमान व भविष्यासाठी रस्त्यांवरील सार्वजनिक वापराच्या वस्तूसह (फर्निचरसह) प्रवेश, मार्ग व रस्त्याचे प्रारूप ;

(ड) परिवहन, वीज, पाणी, जलनिस्सारण, वृक्षरोपण व भूदृश्य, जागा तयार करणे, इत्यादींसारख्या सुखसोयी, सेवा व उपयुक्त सेवा यांच्या भविष्यातील गरजांचे प्रक्षेपण ;

(ई) ज्याद्वारे स्थानिक क्षेत्र योजनेची अंमलबजावणी करण्याचे प्रस्तावित केले आहे त्या विकास कार्यक्रमाचे प्रस्ताव व टप्पे ;

(फ) स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या प्रस्तावांची अंमलबजावणी करण्यामध्ये अंतर्भूत असलेल्या खर्चाचा यथोचित अंदाज ;

(ग) स्थानिक क्षेत्राचा विकास किंवा पुनर्विकास करण्यासाठी जे आवश्यक आहेत असे इतर कोणतेही प्रस्ताव.

३३ब. (१) नियोजन प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, ज्या क्षेत्रासाठी स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करण्याचे उद्देशित आहे त्या स्थानिक क्षेत्राच्या सीमांची आखणी करील आणि अशा स्थानिक क्षेत्र योजनेची उद्दिष्टे ठरवील. नियोजन प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, स्थानिक

स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करणे.

क्षेत्र योजना तयार करण्याचा त्याचा उद्देश ठरावाद्वारे घोषित करील ; आणि **शासकीय राजपत्रात** नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधीत सूचना किंवा हरकती मागविणारी, अशा घोषणेची नोटीस, **शासकीय राजपत्रात** आणि एक किंवा अधिक स्थानिक वृत्तपत्रांमध्ये देखील प्रसिद्ध करील. ज्या ठिकाणी, स्थानिक क्षेत्र योजनेची प्रत, जनतेस निरीक्षणासाठी उपलब्ध असेल त्या ठिकाणाचे नाव, नोटिशीत नमूद करण्यात येईल.

(२) असा उद्देश घोषित केल्यानंतर, नियोजन प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, आवश्यक ते सर्वेक्षण केल्यानंतर व आवश्यक असलेली आधारसामग्री संकलित केल्यानंतर आणि त्याचे विश्लेषण केल्यानंतर आणि जमीन व मालमत्ता मालक आणि त्यामध्ये हितसंबंध असलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्ती व संबंधित विभागीय सहसंचालक, नगररचना यांच्याशी विचारविनिमय केल्यानंतर, प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करील.

(३) नियोजन प्राधिकरण, किंवा, यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, पोट-कलम (१) अन्वये नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करण्यात आली आहे अशी नोटीस, **शासकीय राजपत्रात**, आणि ते निर्धारित करील अशा अन्य रीतीने प्रसिद्ध करील, आणि अशी नोटीस **शासकीय राजपत्रात** प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून तीन दिवसांच्या कालावधीत सर्वसामान्य जनतेकडून सूचना किंवा हरकती मागवील. ज्या ठिकाणी नोटिशीची प्रत जनतेला निरीक्षणासाठी उपलब्ध असेल ते ठिकाण नोटिशीमध्ये नमूद करण्यात येईल.

(४) नियोजन प्राधिकरण, किंवा, यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, त्याला प्राप्त झालेल्या सूचना व हरकती विचारात घेतल्यानंतर, अहवाल व त्यात प्रस्तावित केलेल्या फेरबदलांची, कोणतेही असल्यास, यादी यांसह प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना, पोट-कलम (३) अन्वये **शासकीय राजपत्रात** नोटीस प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या कालावधीत, मंजूर करण्यासाठी राज्य शासनस सादर करील.

प्रारूप स्थानिक क्षेत्र
योजना मंजूर
करणे.

३३क. (१) राज्य शासन, नियोजन प्राधिकरणाकडून किंवा, यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणाकडून प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत, नगररचना संचालकाशी विचारविनिमय केल्यानंतर, त्याला सादर केलेली प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना, एकतर फेरबदल न करता, किंवा त्यास योग्य वाटतील असे फेरबदल करण्यास अधीन राहून, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, मंजूर करू शकेल, अथवा ते निदेश देईल असे फेरबदल करण्यासाठी प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना नियोजन प्राधिकरणाकडे, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणाकडे परत पाठवू शकेल अथवा ती मंजूर करण्यास नकार देऊ शकेल आणि नवीन स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करण्यासाठी नियोजन प्राधिकरणास, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणास निदेश देऊ शकेल :

परंतु, जर राज्य शासनाने, त्याला सादर केलेली प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना मंजूर करण्यासंबंधीचा त्याचा निर्णय, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे प्रसिद्ध केला नाही तर, अथवा या कलमान्वये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत वर योजिल्याप्रमाणे कोणतीही कारवाई केली नाही तर, अशी प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना, त्याला सादर केल्याप्रमाणे मंजूर करण्यात आलेली असल्याचे मानण्यात येईल, आणि या कलमान्वये विनिर्दिष्ट केलेला कालावधी समाप्त झाल्याच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या दिनांकास अंमलात येईल.

(२) स्थानिक क्षेत्र योजना, पोट-कलम (१) अन्वये **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेच्या प्रसिद्धीच्या दिनांकापासून अंमलात येईल आणि तिला, “अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजना” असे संबोधण्यात येईल.

(३) प्रारूप किंवा अंतिम विकास योजना, किंवा यथास्थिति, प्रादेशिक योजना यांमध्ये, अशा अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या मर्यादेपर्यंत फेरबदल होतील.

३३ड. (१) नियोजन प्राधिकरणास, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणास, राज्य शासनाकडून किंवा नगररचना संचालकाकडून तसा निदेश देण्यात येईल तेव्हा, अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेत आल्यानंतर कोणत्याही वेळी, जर त्याच्या मते असा फेरबदल करणे आवश्यक असेल तर, यात यापुढे तरतूद केलेल्या रीतीने, अशा योजनेत, कोणताही फेरबदल करता येईल.

अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेत फेरबदल करणे.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेत फेरबदल करण्याच्या प्रयोजनासाठी, नियोजन प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरण, नोटिशीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेले फेरबदल करण्याचा त्याचा उद्देश घोषित करणारी नोटीस, शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करील आणि नोटिशीमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालावधीत अशा फेरबदलाच्या बाबतीत, कोणत्याही व्यक्तीकडून कारणांसह लेखी हरकती किंवा सूचना मागवील. त्या क्षेत्रामध्ये सर्वाधिक खप असलेल्या किमान एका वृत्तपत्रात आणि प्रत्येक प्रकरणाच्या परिस्थितीत, नियोजन प्राधिकरणास, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणास योग्य वाटेल अशा अन्य कोणत्याही रीतीने देखील नोटीस, प्रसिद्ध करील आणि प्रारूप फेरबदलांच्या बाबतीतील हरकती व सूचना विचारात घेतल्यानंतर, प्रस्तावित फेरबदल (सुधारणांसह, कोणत्याही असल्यास) शासकीय राजपत्रात नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, मंजुरीसाठी राज्य शासनाला सादर करील. जर असा फेरबदलाचा प्रस्ताव, वर निर्धारित केलेल्या कालावधीत सादर केला नाही तर, फेरबदलाचा प्रस्ताव, व्यपगत झाला असल्याचे मानण्यात येईल :

परंतु, असे व्यपगत झाल्यामुळे, नियोजन प्राधिकरणास, किंवा यथास्थिति, नियुक्त प्राधिकरणास नवीन प्रस्ताव करण्यापासून रोध होणार नाही.

(३) राज्य शासन, त्यास योग्य वाटतील अशा सुधारणांसह, कोणत्याही असल्यास, अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या फेरबदलास मान्यता देऊ शकेल, किंवा मान्यता न देण्याचा निर्णय घेऊ शकेल आणि अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या फेरबदलास, सुधारणेसह किंवा सुधारणेशिवाय मान्यता देण्यात आलेली आहे, किंवा यथास्थिति, मान्यता देण्यात आलेली नाही असे नमूद करणारी अधिसूचना, शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करू शकेल. जर फेरबदलास मान्यता देण्यात आली असेल तर, अशा अधिसूचनेमध्ये, ज्या ठिकाणी स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या फेरबदलाच्या प्रतीचे सर्व वाजवी वेळेत निरीक्षण करण्यात येईल, ते ठिकाण देखील नमूद करण्यात येईल, आणि ज्या दिनांकास, योजनेतील फेरबदल अंमलात येतील तो दिनांक त्यामध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल.”.

७. मुख्य अधिनियमाच्या प्रकरण तीन-अ नंतर, पुढील प्रकरण समाविष्ट करण्यात येईल :—

“प्रकरण तीन-ब

संरचना योजना

संरचना योजनेचा उद्देश घोषित करणे, ती तयार करणे, सादर करणे व मंजूर करणे.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ यामध्ये प्रकरण तीन-अ नंतर प्रकरण तीन-ब समाविष्ट करणे.

४२ह. (१) राज्य शासन, या अधिनियमान्वये कोणत्याही प्रदेशातील क्षेत्राच्या किंवा कोणत्याही नियोजन प्राधिकरणाच्या क्षेत्राच्या किंवा कोणत्याही नवीन नगर विकास प्राधिकरणाच्या क्षेत्राच्या किंवा यथास्थिति, त्याच्या भागाच्या बाबतीत, एकतर, स्वतः किंवा नियोजन प्राधिकरणामार्फत, नवीन नगर विकास प्राधिकरणामार्फत, इतर कोणत्याही सांविधिक प्राधिकरणामार्फत अथवा केंद्र सरकारची किंवा राज्य शासनाची मालकी व नियंत्रण असलेल्या अभिकरणामार्फत, संरचना योजना हाती घेण्याचा त्याचा उद्देश, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, घोषित करू शकेल.

संरचना योजना तयार करण्याच्या उद्देशाची घोषणा.

(२) राज्य शासन, संरचना योजना तयार करण्याचा त्याचा उद्देश नोटीशीद्वारे, घोषित करील; आणि अशा नोटीशीची एक प्रत, संरचना योजनेमध्ये समाविष्ट करण्याचे प्रस्तावित केलेल्या संपूर्ण क्षेत्राची केवळ सीमा दर्शविणाऱ्या योजनेच्या प्रतीसह, संबंधित जिल्हाधिकाऱ्याला किंवा नियोजन प्राधिकरणाला, किंवा यथास्थिति, नवीन नगर विकास प्राधिकरणाला पाठवील.

(३) राज्य शासन, अशा घोषणेची नोटीस, विहित केलेल्या रीतीने, **शासकीय राजपत्रात** आणि एक किंवा अधिक स्थानिक वृत्तपत्रांमध्ये देखील प्रसिद्ध करील.

(४) उपरोक्त योजनेची एक प्रत, संबंधित जिल्हाधिकाऱ्याच्या किंवा नियोजन प्राधिकरणाच्या, किंवा यथास्थिति, नवीन नगर विकास प्राधिकरणाच्या कार्यालयात, सर्व वाजवी वेळेत जनतेला निरीक्षणासाठी खुली असेल.

नगररचना अधिकारी. ४२आय. राज्य शासन, संरचना योजना तयार करण्याचा उद्देश घोषित करते वेळी, राष्ट्रीय व राज्य महामार्ग, जिल्हा मार्ग, रेल्वे, जलमार्ग, विमानतळ, इत्यादींद्वारे तसेच तलाव, नद्या व नाले, टेकड्या, वनक्षेत्रे, इत्यादींसारखी प्रादेशिक व नगर स्तरावरील भौगोलिक वैशिष्ट्ये, इत्यादींद्वारे बाह्य क्षेत्राशी, संरचना योजनेखालील क्षेत्राची असलेली परस्परसंबंधता विचारात घेऊन, कोणत्याही प्रदेशाच्या किंवा कोणत्याही नियोजन प्राधिकरणाच्या किंवा, यथास्थिति, कोणत्याही नवीन नगर विकास प्राधिकरणाच्या अंतर्गत असलेल्या क्षेत्राच्या संरचना योजनेचा प्रस्ताव तयार करण्यासाठी नगररचना अधिकारी म्हणून नगररचना उपसंचालकापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील.

संरचना योजनेचा मजकूर. ४२ज. संरचना योजनेमध्ये, कोणत्याही प्रदेशाच्या किंवा कोणत्याही नियोजन प्राधिकरणाच्या किंवा, यथास्थिति, कोणत्याही नवीन नगर विकास प्राधिकरणाच्या अंतर्गत असलेल्या क्षेत्रातील जमिनीचा विकास, सामान्यतः ज्या रीतीने, त्या क्षेत्राच्या मूलभूत संरचनेनुसार करण्यात येईल ती रीत, दर्शविण्यात येईल. त्यात, विशेषतः, पुढील सर्व किंवा त्यापैकी कोणत्याही बाबी, आवश्यक असेल तेथवर, दर्शविण्यात येतील आणि त्यांची तरतूद करण्यात येईल :—

(अ) परिवहनाचे व दळणवळणाचे मार्ग, जसे की, रस्ते, वर्गीकृत रस्ते, रेल्वे, जलमार्ग, कालवे व विमानतळ, तसेच त्यांचा विस्तार व विकास ;

(ब) दर्शविण्यात यावयाच्या व तरतूद करावयाच्या वर्गीकृत रस्त्यांव्यतिरिक्त इतर रस्तेविषयक पायाभूत सुविधा खालीलप्रमाणे असतील :—

(एक) नगर पंचायतींच्या व बिगर-नगरपालिका नगरांच्या बाबतीत, रस्त्याची किमान रुंदी ९ मीटर व त्यापेक्षा अधिक ;

(दोन) 'ब' व 'क' वर्ग नगरपरिषदांच्या बाबतीत, रस्त्याची किमान रुंदी १२ मीटर व त्यापेक्षा अधिक ;

(तीन) 'अ' वर्ग नगरपरिषदांच्या आणि 'ड' वर्ग महानगरपालिकांच्या बाबतीत, रस्त्यांची किमान रुंदी १५ मीटर व त्यापेक्षा अधिक ;

(चार) इतर सर्व नियोजन प्राधिकरणांच्या किंवा कोणत्याही नवीन नगर विकास प्राधिकरणांच्या किंवा कोणत्याही प्रदेशाच्या बाबतीत, रस्त्याची किमान रुंदी १८ मीटर व त्यापेक्षा अधिक ;

(क) शहरांतर्गत व आंतर-शहर जोडणी अंतर्भूत असलेली प्रादेशिक किंवा नगर स्तरीय परिवहन योजना ;

(ड) प्रादेशिक किंवा नगर स्तरावरील सुखसोयी, जसे की, पाणीपुरवठा, जलनिस्सारण, मलप्रवाह, मलजल निस्सारण, घनकचरा व्यवस्थापन किंवा वीज व गॅस यांसह इतर सार्वजनिक उपयोगी सुविधा व सेवा ;

(ई) नैसर्गिक देणगी व भूदृश्य यांचे जतन, संवर्धन व विकास ;

(फ) प्रादेशिक किंवा नगर स्तरावरील उद्याने ;

(ग) राज्य शासनाकडून, वेळोवेळी, मान्यता देण्यात येईल अशा इतर प्रादेशिक किंवा नगर स्तरावरील सार्वजनिक सुखसोयी.

४२के. (१) नगररचना अधिकारी, कलम ४२ह अन्वये नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, संरचना योजना तयार करील आणि संरचना योजना तयार करण्यात आली आहे असे नमूद करणारी नोटीस, **शासकीय राजपत्रात** आणि त्याच्याकडून निर्धारित करण्यात येईल अशा अन्य रीतीने, प्रसिद्ध करील. **शासकीय राजपत्रात** नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीत जनतेकडून हरकती व सूचना मागविण्यात येतील, असे नोटीशीमध्ये नमूद करण्यात येईल:

प्रारूप संरचना योजना तयार करणे व नोटीस प्रसिद्ध करणे.

परंतु, राज्य शासन, नगररचना अधिकाऱ्याच्या अर्जावरून, लेखी आदेशाद्वारे, आणि त्याची कारणे नोंदवून, संरचना योजना तयार करण्याचा आणि त्याची नोटीस प्रसिद्ध करण्याचा कालावधी, आणखी तीन महिन्यांनी वाढवू शकेल.

(२) ज्या ठिकाणी, संरचना योजनेची प्रत जनतेला निरीक्षणासाठी उपलब्ध असेल त्या ठिकाणाचे नाव नोटीशीमध्ये, नमूद करण्यात येईल. संरचना योजनेच्या तरतुदी स्पष्ट करणारे नकाशे, तक्ते व अहवाल यांच्या प्रती, जनतेला निरीक्षणासाठी उपलब्ध आहेत आणि त्यांच्या प्रमाणित प्रती, किंवा त्यातील उतारे देखील अशा प्रकारे नाव नमूद केलेल्या ठिकाणी वाजवी किंमतीत जनतेला विक्रीसाठी उपलब्ध आहेत असे देखील नोटीशीमध्ये नमूद करण्यात येईल.

४२ल. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींना अधीन राहून, जर कलम ४२के च्या पोट-कलम (१) अन्वये प्रारूप संरचना मुभा दिलेल्या वेळेच्या आत, कोणत्याही व्यक्तीने, प्रारूप संरचना योजनेशी संबंधित असलेली कोणतीही सूचना किंवा हरकत लेखी स्वरूपात नगररचना अधिकाऱ्याला कळविली असेल तर, नगररचना अधिकारी, प्रारूप संरचना योजनेसह त्याला प्राप्त झालेल्या सूचना किंवा हरकती नियोजन समितीकडे पाठवील.

प्रारूप संरचना योजनेस हरकती घेणे.

(२) नगररचना संचालक, महाराष्ट्र राज्य, कलम ४२के अन्वये **शासकीय राजपत्रात** प्रारूप संरचना योजना प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या आत, नियोजन समिती नियुक्त करील.

(३) नियोजन समितीमध्ये, पुढील सदस्यांचा समावेश असेल :—

(एक) विभागीय सहसंचालक, नगररचना व मूल्यनिर्धारण विभाग;

(दोन) जिल्हाधिकारी किंवा त्याने नामनिर्देशित केलेला उपजिल्हाधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला अधिकारी किंवा नियोजन प्राधिकरणाचा प्रशासकीय प्रमुख अथवा महानगरपालिकांच्या बाबतीत, त्याने नामनिर्देशित केलेला अधिकारी किंवा दोन्ही;

(तीन) कलम ४२ज शी संबंधित असणाऱ्या बाबींचे विशेष ज्ञान किंवा प्रत्यक्ष अनुभव असलेल्या दोनपेक्षा अधिक नसतील इतक्या व्यक्ती.

४२म. (१) नियोजन समिती, नगररचना अधिकाऱ्याकडून हरकती व सूचना प्राप्त झाल्यानंतर, तिला आवश्यक वाटेल अशी चौकशी करील, आणि प्रारूप संरचना योजनेच्या बाबतीत ज्यांनी कोणत्याही हरकती दाखल केलेल्या असू शकतील किंवा कोणत्याही सूचना केलेल्या असू शकतील अशा राज्य शासनाच्या विभागांच्या प्रतिनिधींसह कोणत्याही व्यक्तीस बाजू मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

प्रारूप संरचना योजना सादर करणे.

(२) नियोजन प्राधिकरणाच्या किंवा, यथास्थिति, नवीन नगर विकास प्राधिकरणाच्या अंतर्गत असलेल्या क्षेत्राच्या बाबतीत, नियोजन समिती, राज्य शासनास प्रारूप संरचना योजना सादर करण्यापूर्वी, कलम ४२के च्या पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, विनिर्दिष्ट तीस दिवसांच्या कालावधीनंतर सात दिवसांच्या आत, अशा सर्व हरकतींची व सूचनांची एक प्रत, नियोजन प्राधिकरणास किंवा नवीन नगर विकास प्राधिकरणास पाठवील.

(३) नियोजन प्राधिकरण किंवा नवीन नगर विकास प्राधिकरण, अशा सर्व हरकतींवरील व सूचनांवरील त्याचे अभिप्राय आणि प्रारूप संरचना योजनेवरील त्याचे म्हणणे, अशा हरकतींच्या व सूचनांच्या प्रती प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधीत, नियोजन समितीकडे पाठवील.

(४) नियोजन समिती, त्या विचारात घेतल्यानंतर, तिचा अहवाल आणि तिला योग्य वाटतील अशा फेरबदलांची किंवा बदलांची आणि प्रारूप संरचना योजनेमध्ये केलेल्या फेरबदलांची किंवा बदलांची यादी तिच्या नियुक्तीच्या दिनांकापासून दोन महिन्यांच्या कालावधीत किंवा नगररचना संचालक, महाराष्ट्र राज्य याने विनिर्दिष्ट केलेल्या एक महिन्यापेक्षा अधिक नसेल अशा वाढीव कालावधीत, मंजुरीसाठी राज्य शासनास सादर करील.

(५) कलम ४२के च्या पोट-कलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेला तपशील देखील राज्य शासनास सादर करण्यात येईल.

प्रारूप संरचना
योजनेस मंजुरी.

४२न. (१) राज्य शासन, या कलमाच्या तरतुदींना अधीन राहून, आणि नियोजन समितीकडून प्रारूप संरचना योजना प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, नगररचना संचालक, महाराष्ट्र राज्य याच्याशी विचारविनिमय केल्यानंतर, संपूर्ण क्षेत्रासाठी किंवा त्याच्या कोणत्याही भागासाठी स्वतंत्रपणे, एकतर फेरबदलांशिवाय, किंवा त्यास योग्य वाटतील अशा फेरबदलांच्या अधीन राहून, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे संरचना योजना मंजूर करील:

परंतु, राज्य शासनास, प्रारूप संरचना योजना मंजूर करण्याचा कालावधी, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, तीन महिन्यांपर्यंत वाढविता येईल.

(२) जर शासनाने, संपूर्ण क्षेत्रासाठी, किंवा त्याच्या कोणत्याही भागासाठी स्वतंत्रपणे, त्याला सादर केलेली प्रारूप संरचना योजना मंजूर करण्यासंबंधातील त्याचा निर्णय, एकतर, फेरबदलांशिवाय, किंवा त्यास योग्य वाटतील अशा फेरबदलांच्या अधीन राहून, पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, प्रसिद्ध केला नाही तर, अशी प्रारूप संरचना योजना, पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेला कालावधी समाप्त झाल्याच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या दिनांकास, कलम ४२म अन्वये शासनाला सादर केल्याप्रमाणे, मंजूर करण्यात आली असल्याचे मानण्यात येईल.

(३) जेव्हा राज्य शासनाने करण्याचे प्रस्तावित केलेले किंवा कलम ४२म अन्वये नियोजन समितीने सादर केलेले आणि आणखी कोणत्याही बदलांशिवाय राज्य शासनाने मान्यता देण्याचे प्रस्तावित केलेले फेरबदल, कलम ४२के अन्वये प्रसिद्ध केलेल्या प्रारूप संरचना योजनेच्या बाबतीत भरीव स्वरूपाचे असतील त्या बाबतीत, राज्य शासन, नोटीशीच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, प्रस्तावित फेरबदलांच्या बाबतीत, कोणत्याही व्यक्तीकडून हरकती व सूचना मागविणारी अशी नोटीस, **शासकीय राजपत्रात** आणि किमान दोन स्थानिक वृत्तपत्रांमध्ये देखील प्रसिद्ध करील.

(४) या कलमातील, प्रारूप संरचना योजनेमध्ये राज्य शासनाने केलेल्या किंवा मान्यता देण्याचे प्रस्तावित केलेल्या फेरबदलांच्या संबंधात वापरलेल्या “भरीव स्वरूपाचे” या संज्ञेचा अर्थ,—

(अ) आरक्षित जागेच्या क्षेत्रात पन्नास टक्क्यांहून अधिक घट होईल अशा आरक्षित जागेत केलेला कोणताही फेरबदल;

(ब) यापूर्वी बाधित न झालेल्या कोणत्याही अतिरिक्त जमिनीचा समावेश होईल असा नवीन रस्ता किंवा नवीन आरक्षण याचा समावेश अथवा आरक्षित जागेतील किंवा प्रस्तावित रस्ता रुंदीकरणातील फेरबदल.

(५) राज्य शासन, नगररचना सहसंचालकापेक्षा कमी दर्जाच्या नसलेल्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करू शकेल आणि अशा हरकती व सूचना यांच्या बाबतीत कोणत्याही व्यक्तीची सुनावणी घेण्याचे आणि पोट-कलम (३) अन्वये नोटीस प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, त्यावरील त्याचा अहवाल, राज्य शासनास सादर करण्याचे निर्देश देऊ शकेल. राज्य शासन, प्रारूप संरचना योजनेस मंजुरी देण्यापूर्वी, अशा हरकती व सूचना आणि अशा अधिकाऱ्याचा अहवाल विचारात घेईल.

(६) राज्य शासन, पोट-कलम (५) अन्वये नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याकडून अहवाल प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, नगररचना संचालक, महाराष्ट्र राज्य, याच्याशी विचारविनिमय करून, भरीव स्वरूपाच्या फेरबदलांसंबंधात अंतिम निर्णय घेईल.

(७) राज्य शासन, ज्या दिनांकास अंतिम संरचना योजना अंमलात येईल तो, तिच्या प्रसिद्धीपासून एक महिन्यापेक्षा आधीचा नसेल, असा दिनांक, पोट-कलम (१) खालील अधिसूचनेमध्ये निश्चित करील.

(८) जर संरचना योजनेत, कलम ४२ज मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रयोजनांसाठी कोणतीही जमीन विनिर्देशित करण्याचा कोणताही प्रस्ताव अंतर्भूत असेल तर, आणि जर अशी जमीन, समुचित प्राधिकरणाकडे किंवा नियोजन प्राधिकरणाकडे निहित नसेल तर, राज्य शासन, समुचित प्राधिकरणावर व नियोजन प्राधिकरणावर बंधनकारक असणाऱ्या, या अधिनियमाच्या तरतुदीस अधीन राहून, ज्या दिनांकास संरचना योजना अंमलात येईल त्या दिनांकापासून वीस वर्षांच्या आत, खाजगी करार करून किंवा सक्तीने संपादन करून अशी जमीन संपादित करण्यास समुचित प्राधिकरण किंवा नियोजन प्राधिकरण, सक्षम असेल अशी त्याची खात्री पटल्याशिवाय, त्या प्रस्तावाचा संरचना योजनेत समावेश करणार नाही.

४२ओ. जेव्हा ज्या दिनांकास, अंतिम संरचना योजना अंमलात येईल त्या दिनांकापासून वीस वर्षांच्या कालावधीत कोणतीही जमीन संपादित करण्यात आलेली नसेल त्या बाबतीत, जमिनीचा कोणताही मालक, नियोजन प्राधिकरणावर, विकास प्राधिकरणावर किंवा, यथास्थिति, समुचित प्राधिकरणावर बजावलेल्या लेखी नोंदीद्वारे, तिच्यातील त्याचे हितसंबंध संपादित करण्याची मागणी करू शकेल; आणि त्यानंतर, आरक्षणे व्यपगत होण्याची तरतूद असणारी कलम १२७ ची तरतूद, जशी ती या अधिनियमाखालील कोणत्याही योजनेखालील आरक्षित जमिनीच्या संबंधात लागू होईल तशीच ती अशा जमिनीच्या संबंधात लागू होईल."

आरक्षित जमिनी संपादित करण्याचे आबंधन.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ५९ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, "विकास योजनेत योग्य सुधारणा करणे " या मजकुराऐवजी, "अंतिम विकास योजनेत किंवा प्रादेशिक योजनेत योग्य सुधारणा करणे " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ५९ ची सुधारणा.

९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६० नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :-

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ यामध्ये कलम ६० नंतर, नवीन कलम समाविष्ट करणे.

"६०अ. प्रत्येक नियोजन प्राधिकरण, नगररचना परियोजना तयार करण्याचा उद्देश घोषित करते वेळी, प्रारूप नगररचना परियोजनेखालील क्षेत्राचे आवश्यक सर्वेक्षण व विश्लेषण करण्यासाठी, पुनर्घटित भूखंड तयार करण्यासाठी, अशा पुनर्घटित भूखंडाचे पुनर्वितरण करण्यासाठी, मूळ भूखंडाचे मूल्य, उपांत्य मूल्य व अंतिम मूल्य निर्धारित करण्यासाठी, संचालक, नगररचना, लवाद व अपील न्यायाधिकरण यांना सहाय्य करण्यासह नुकसानभरपाई व वाढीव अंशदान, परियोजनेचा खर्च आणि प्रारूप परियोजना तयार करताना, करण्याची आवश्यकता असेल अशी इतर कोणतीही गोष्ट निर्धारित करण्यासाठी, विहित करण्यात येतील अशा अर्हता धारण करणाऱ्या व्यक्तीची नगररचना अधिकारी म्हणून नियुक्ती करील."

परियोजना नगररचना अधिकारी.

१०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६१ मधील, पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :-

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ६१ ची सुधारणा.

"(२) जर नियोजन प्राधिकरण, पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत किंवा पोट-कलम (३) अन्वये वाढविलेल्या कालावधीत प्रारूप परियोजना तयार करण्यात आणि ती तयार करण्यासंबंधीची नोटीस प्रसिद्ध करण्यात कसूर करील तर, कलम ६७ अन्वये प्रारूप परियोजना सादर करण्याच्या टप्प्यापर्यंत करावयाचे राहिलेले कोणतेही काम, संबंधित विभागीय सहसंचालक, नगररचना व मूल्यांकन विभाग याच्याकडून, किंवा यथास्थिति, त्याने नामनिर्देशित केलेल्या, नगररचना सहाय्यक संचालक याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्याकडून पूर्ण करण्यात येईल. उक्त अधिकारी, प्रारूप परियोजना तयार करण्याच्या आणि मंजूरीसाठी ती राज्य शासनाला सादर करण्याच्या प्रयोजनासाठी जे आवश्यक असतील असे, नियोजन प्राधिकाऱ्याचे सर्व अधिकार वापरील आणि त्याची सर्व कर्तव्ये पार पाडील :

परंतु, उक्त अधिकारी, प्रारूप परियोजना तयार करण्याचा टप्पा विचारात घेऊन, परंतु संबंधित कलमान्वये निर्धारित केलेल्या मूळ कालावधीपेक्षा अधिक नसेल अशा कालावधीसाठी, संचालक, नगररचना याच्याकडून आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालावधीमध्ये, नियोजन प्राधिकरणाचे सर्व अधिकार वापरील आणि सर्व कर्तव्ये पार पाडील.”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ६४ ची
सुधारणा.

११. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६४ मध्ये, खंड (ग-१) मधील, परंतुकातील, परिच्छेद (एक) मधील, “परियोजनेखाली येणाऱ्या क्षेत्रात पायाभूत सोयी-सुविधांची तरतूद करण्यासाठी वापरण्यात येईल” या मजकुरानंतर, “आणि त्याच्या भागाचा, या परियोजनेमध्ये समाविष्ट असलेल्या मालकांनी प्रदेय असलेल्या वाढीव अंशदानात वजावट करण्यासाठी देखील वापर करता येईल” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ६८ ची
सुधारणा.

१२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६८ मधील, पोट-कलम (२) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

“परंतु, राज्य शासनास, प्रारूप परियोजना मंजूर करण्याचा किंवा त्यास मंजुरी देण्यास नकार देण्याचा कालावधी, एकूण तीन महिन्यांपेक्षा अधिक नसेल अशा आणखी कालावधीसाठी, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, वेळोवेळी, वाढविता येईल.”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ६८अ ची
सुधारणा.

१३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६८अ मध्ये, पोट-कलम (३) नंतर, पुढील पोट-कलम जादा दाखल करण्यात येईल :—

“(४) जर अंतिम विकास योजनेमधील किंवा अंतिम प्रादेशिक योजनेमधील विवक्षित फेरबदल, मंजूर केलेल्या प्रारूप परियोजनेमध्ये अंतर्भूत असतील तर, अंतिम विकास योजना किंवा अंतिम प्रादेशिक योजना, अशा फेरबदलांच्या मर्यादेपर्यंत फेरबदल केलेली असल्याचे मानण्यात येईल.”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ७० ची
सुधारणा.

१४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७० मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “राज्य शासनास” या मजकुराआधी, “किंवा स्वाधिकारे,” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ७१ ची
सुधारणा.

१५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७१ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “पोट- कलम (३), खंड (अठरा)” या मजकुराऐवजी, “पोट-कलम (७)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ७२ ची
सुधारणा.

१६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७२ मध्ये, पोट-कलम (७) मधील,—
(एक) परंतुकातील, खंड (क) मधील, “परियोजनेच्या मसुद्यात” या मजकुराआधी, “कलम ६८अ अनुसार समुचित प्राधिकरणाकडे आधीच निहित असलेल्या जमिनीखेरीज” हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल;
(दोन) खंड (क) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(क-१) त्यास, ज्या भरीव स्वरूपाच्या नसतील अशा चुका किंवा दोष दुरुस्त करता येतील;”;

(तीन) स्पष्टीकरणातील, “दोन लाख रुपये” या मजकुराऐवजी, “दोन कोटी रुपये” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ७५ ची
सुधारणा.

१७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७५ मध्ये, पोट-कलमे (१), (२), (३) व (४) यांऐवजी, पुढील पोट-कलमे दाखल करण्यात येतील :—

“(१) राज्य शासनास, जर त्यास योग्य वाटेल तर, एकल परियोजनेसाठी, किंवा यथास्थिति, बहुविध परियोजनांसाठी एक किंवा अधिक अपील न्यायाधिकरणे घटित करता येतील, त्यात, अध्यक्ष व दोन न्यायसहाय्यक यांचा समावेश असेल.

(२) अध्यक्ष,—

(अ) बृहन्मुंबईमध्ये, मुंबई शहर दिवाणी न्यायालयाचा प्रधान न्यायाधीश किंवा जिने, मुंबई शहर दिवाणी न्यायालयाच्या प्रधान न्यायाधीशाचे पद धारण केले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती अथवा प्रधान न्यायाधीशाच्या शिफारशीवरून, राज्य शासनाद्वारे नियुक्त करण्यात येईल असा, उक्त न्यायालयाचा

अन्य न्यायाधीश किंवा जिने, महाराष्ट्र शासनाच्या नगररचना संचालकाचे पद धारण केले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती असेल; आणि

(ब) इतरत्र, जिल्हा न्यायाधीश किंवा दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर अथवा जिल्हा न्यायाधीशाच्या शिफारशीवरून, राज्य शासनाद्वारे नियुक्त करण्यात येईल अशी, जिल्हा न्यायाधीश किंवा दिवाणी न्यायाधीश, वरिष्ठ स्तर हे पद धारण केले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती किंवा जिने, राज्य शासनाच्या नगररचना सहसंचालकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेले पद धारण केले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती किंवा जिने, महाराष्ट्र राज्याच्या विधि व न्याय विभागाच्या सहसचिवाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेले पद धारण केले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती असेल.

(३) राज्य शासन, शक्य असेल तेथवर, जिच्याकडे नगररचना, जमिनीचे मूल्यांकन किंवा स्थापत्य अभियांत्रिकी यांचे ज्ञान किंवा अनुभव आहे आणि जिच्याकडे विहित करण्यात येईल अशी पात्रता आहे अशा सक्षम व योग्य व्यक्तीची न्यायसहाय्यक म्हणून नियुक्ती करील.

(४) अध्यक्ष व न्यायसहाय्यक हे, कलम ७२ च्या पोट-कलम (६) चे खंड (एक), (दोन), (चार), (पाच) व खंड (सात) ते (तेरा) (दोन्ही धरून) या अन्वये दिलेल्या निर्णयाविरुद्ध केलेल्या अपिलावर निर्णय देण्यासाठी अपील न्यायाधिकरणास आवश्यक वाटेल अशा कालावधीसाठी अशा न्यायाधिकरणाचे नियुक्त केलेले सदस्य असतील.”.

१८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७९ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “पोट- कलम (३) चे खंड (चार) ते (अकरा), (दोन्ही धरून) आणि फक्त खंड (चौदा), (पंधरा) आणि (सोळा)” या मजकुराऐवजी, “पोट-कलम (६) चे खंड (एक), (दोन), (चार), (पाच) व खंड (सात) ते (तेरा) (दोन्ही धरून)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ७९ ची सुधारणा.

१९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८२ मध्ये,—

(१) पोट-कलम (१) मधील, “पोट-कलम (३) चे खंड (चार) ते (अकरा) आणि खंड (चौदा), (पंधरा) आणि (सोळा)” या मजकुराऐवजी, “पोट-कलम (६) चे खंड (एक), (दोन), (चार), (पाच) आणि खंड (सात) ते (तेरा)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ८२ ची सुधारणा.

(२) पोट-कलम (२) मधील, “पोट-कलम (३) च्या खंड (अठरा) अन्वये” या मजकुराऐवजी, “पोट-कलम (७) अन्वये” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

२०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८६ मधील, पोट-कलम (१) मध्ये, पुढील परंतुके जादा दाखल करण्यात येतील :—

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ८६ ची सुधारणा.

“परंतु, राज्य शासनास, खंड (क) व (ख) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेला कालावधी, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, प्रारंभिक परियोजनेच्या बाबतीत, दोन महिन्यांच्या व अंतिम परियोजनेच्या बाबतीत, तीन महिन्यांच्या आणखी कालावधीकरिता वाढविता येईल :

परंतु आणखी असे की, जर राज्य शासनाने, त्यास सादर केलेल्या प्रारंभिक परियोजनेस किंवा अंतिम परियोजनेस मंजूरी देण्यासंबंधीचा त्याचा निर्णय, एकतर, फेरबदल केल्याशिवाय किंवा त्यास योग्य वाटतील अशा फेरबदलास अधीन राहून, अथवा अशा प्रारंभिक परियोजनेस किंवा, यथास्थिति, अंतिम परियोजनेस मंजूरी देण्यास नकार देण्यासंबंधीचा त्याचा निर्णय, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, प्रसिद्ध केला नाही तर, अशी परियोजना, या कलमाखालील कालावधी समाप्त झाल्याच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या दिनांकास शासनास सादर केल्याप्रमाणे मंजूर करण्यात आली असल्याचे मानण्यात येईल :

२०२५ चा महा. परंतु तसेच, महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना (सुधारणा) अधिनियम, २०२५ याच्या प्रारंभाच्या दिनांकास, राज्य शासनाच्या मंजूरीसाठी प्रलंबित असणाऱ्या परियोजनेच्या बाबतीत, शासनास, सहा महिन्यांच्या आत, अशी परियोजना मंजूर करता येईल आणि जर, शासन, अशा कालावधीत तसे करण्यास किंवा तिला मंजूरी देण्यास नकार देण्यास निष्फळ ठरले तर, अशी परियोजना, राज्य शासनाकडून मंजूर करण्यात आली असल्याचे मानण्यात येईल.”.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ८७ ची
सुधारणा.

२१. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८७ मध्ये,—

(एक) पोट-कलम (१) मधील, “लवादाने प्रारंभिक परियोजना राज्य शासनाकडे पाठविण्यापूर्वी” या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि “मागे घेण्यात यावी असे अभिवेदन लवादास सादर केले असेल तर लवादाने,” या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, पुढील मजकूर दाखल करण्यात येईल :—

“जर राज्य शासनाने प्रारूप परियोजना मंजूर करण्यापूर्वी कोणत्याही वेळी, त्या क्षेत्रातील बहुसंख्य मालकांनी, ती परियोजना मागे घेण्यात यावी असे अभिवेदन, नियोजन प्राधिकरणास सादर केले असेल तर, नियोजन प्राधिकरणाने,”;

(दोन) पोट-कलम (२) मधील, “योजना” या मजकुराऐवजी, “प्रारूप परियोजना” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम ९१ ऐवजी
दाखल करणे.

२२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ९१ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

चूक, अनियमितता
किंवा
अनौपचारिकता या
कारणांवरून
परियोजनेत फेरफार
करण्याचा
अधिकार.

“११. (१) जर अंतिम परियोजना अंमलात आल्यानंतर, चुकीमुळे, अनियमिततेमुळे किंवा अनौपचारिकतेमुळे परियोजना सदोष आहे किंवा परियोजनेत किरकोळ स्वरूपाचे फेरफार किंवा फेरबदल करणे गरजेचे आहे असे नियोजन प्राधिकरणास वाटत असेल तर, नियोजन प्राधिकरणास, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, अशा फेरफाराचे प्रारूप तयार करता येईल आणि प्रारूप फेरफार तयार करण्यात आले आहेत असे नमूद केलेली नोटीस, शासकीय राजपत्रात आणि विहित करण्यात येईल अशा अन्य रीतीने प्रसिद्ध करता येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये प्रसिद्ध केलेले प्रारूप फेरफार तयार केल्याच्या नोटिशीमध्ये, परियोजनेत करण्याचे प्रस्तावित केलेली प्रत्येक सुधारणा नमूद असेल, आणि जर अशी कोणतीही सुधारणा, कलम ५९ च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (ब) च्या उप-खंड (एक), (दोन) व (दोन-अ) ते (दोन-ह) यांपैकी कोणत्याही उप-खंडात विनिर्दिष्ट केलेल्या बाबींशी संबंधित असेल तर, प्रारूप फेरफारांमध्ये, विहित करण्यात येईल असा इतर तपशील देखील अंतर्भूत असेल.

(३) प्रारूप फेरफार, नियोजन प्राधिकरणाच्या कार्यालयात कामाच्या वेळेमध्ये, जनतेला निरीक्षणासाठी खुले असतील आणि अचूक असल्याचे प्रमाणित केलेल्या अशा प्रारूप फेरफाराच्या प्रती किंवा त्यातील कोणताही उतारा, वाजवी किंमतीत जनतेस विक्रीसाठी उपलब्ध करून देण्यात येतील.

(४) प्रारूप फेरफारामुळे बाधित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, प्रारूप फेरफार तयार केल्यासंबंधीची नोटीस प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या आत, अशा फेरफारांसंबंधीच्या तिच्या हरकती, नियोजन प्राधिकरणास लेखी कळविता येतील आणि नियोजन प्राधिकरण, अशा सूचनांवरील किंवा हरकतींवरील अहवालासह, उक्त फेरफार त्याच्या प्रतीसह पुढील एक महिन्याच्या कालावधीत शासनाला सादर करील.

(५) पोट-कलम (४) अन्वये सूचना किंवा हरकती व नियोजन प्राधिकरणाचा अहवाल मिळाल्यानंतर, राज्य शासनास, संचालक, नगररचना याच्याशी विचारविनिमय केल्यानंतर आणि त्यास योग्य वाटेल अशी चौकशी केल्यानंतर, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे,—

(अ) लवादाची नियुक्ती करता येईल, आणि त्यानंतर असे प्रारूप फेरफार हे, जणू काही राज्य शासनाकडे मंजूरीसाठी सादर केलेली प्रारूप परियोजना होती असे समजून, या प्रकरणाच्या तरतुदी, शक्य होईल तेथवर, अशा प्रारूप फेरफारांस लागू असतील; किंवा

(ब) फेरबदलांसह किंवा फेरबदलांशिवाय, अशा फेरफारांस मंजूरी देता येईल; किंवा

(क) अशा फेरफारांस मंजूरी देण्यास नाकारता येईल.

(६) फेरबदलांसह किंवा फेरबदलांशिवाय, असे फेरफार मंजूर करणाऱ्या अधिसूचनेच्या दिनांकापासून असे फेरफार, जणू काही ते परियोजनेत समाविष्ट केलेले होते, असे समजून अंमलात येतील.”.

२३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ९९ मध्ये,—

(अ) पोट-कलम (१) मधील, “लवादाने अशा भूखंडाच्या” या मजकुरानंतर, पुढील मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल :-

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ९९ ची सुधारणा.

“आणि कलम ६४ च्या खंड (ग-१) च्या उप-खंड (दोन) च्या परिच्छेद (घ) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या जमिनीच्या विक्रीतील उत्पन्नाच्या भागाच्या”.

२४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १०३ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, “खंड (ब)” या मजकुरानंतर, “व खंड (ग-१)” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम १०३ ची सुधारणा.

२५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ११० ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल:—

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ११० ऐवजी दाखल करणे.

“११०. या अधिनियमात तरतूद केल्याप्रमाणे, परियोजना पूर्ण केल्यानंतर व तिचा सर्व खर्च भागविल्यानंतर, जर या अधिनियमान्वये नियोजन प्राधिकरणास प्रदान केलेल्या रकमांपैकी कोणतीही रक्कम शिल्लक राहिली तर, नियोजन प्राधिकरण, संबंधित विभागाच्या नगररचना सहसंचालकाच्या पूर्व मान्यतेने आणि भूखंडांच्या मालकांशी विचारविनिमय करून, अशी शिल्लक रक्कम,—

शिल्लक रकमेचा विनियोग करणे.

(अ) परियोजनेच्या क्षेत्रामध्ये आणखी सुखसोयी पुरविण्यासाठी; किंवा

(ब) त्याच्या अधिकारक्षेत्रातील इतर कोणत्याही नगररचना परियोजनेमध्ये मूलभूत पायाभूत सुविधा तयार करण्यासाठी व पुरविण्यासाठी,

खर्च करील.”.

२६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १११ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “पोट-कलम (३) खंड (सतरा)” या मजकुराऐवजी, “पोट-कलम (४) च्या खंड (चार)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम १११ ची सुधारणा.

२७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ११२ मधील, “वीस रुपयांपेक्षा” या मजकुराऐवजी, “पाच हजार रुपयांपेक्षा” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम ११२ ची सुधारणा.

२८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२४ई मध्ये, पोट-कलम (३) मधील, “अठरा टक्के दराने” या मजकुराऐवजी, “बारा टक्के दराने” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७ याच्या कलम १२४ई ची सुधारणा.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक १३७ याच्या
कलम १२४फ ची
सुधारणा.

३९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२४ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, “धर्मादाय संस्थेकडून कोणत्याही जमिनीच्या अथवा इमारतीच्या विकासावर” या मजकुरानंतर, “किंवा “प्रधानमंत्री आवास योजने” अंतर्गत आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी किंवा अल्प उत्पन्न गटासाठी हाती घेतलेल्या गृहनिर्माण प्रकल्पांवर अथवा नगररचना परियोजनेच्या कोणत्याही जमिनीच्या विकासावर किंवा अंतिम भूखंडावरील इमारतीवर” हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम १२४आय
ची सुधारणा.

३०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२४आय मधील, “अठरा टक्के दराने” या मजकुराऐवजी, “बारा टक्के दराने” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम १२५ ची
सुधारणा.

३१. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२५ मधील, “प्रादेशिक योजनेत,” या मजकुरानंतर, “संरचना योजनेत” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम १२६ ची
सुधारणा.

३२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२६ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “प्रादेशिक योजनेचा” या मजकुरानंतर, “, संरचना योजनेचा” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६६ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ३७ याच्या
कलम १५८ ची
सुधारणा.

३३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १५८ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, खंड (पंचवीस) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल:-

“(पंचवीस) कलम ७२ अन्वये, लवाद म्हणून नियुक्त करावयाच्या व्यक्तीची अर्हता, लवादाने अनुसरावयाची कार्यपद्धती, तो ज्या रीतीने नोटिसा देईल ती रीत, आणि लवाद ज्या नमुन्यात, अंतिम नगररचना परियोजना तयार करील तो नमुना;”.

अडचणी दूर
करण्याचा
अधिकार.

३४. (१) या अधिनियमाद्वारे सुधारणा केल्याप्रमाणे, मुख्य अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनांसाठी, त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल असे, मुख्य अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेले निदेश, शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, देता येतील :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येईल.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ (१९६६ चा महा. ३७) मध्ये, राज्यातील नागरी व ग्रामीण क्षेत्रांसाठी जमिनीचा विकास व वापर, प्रादेशिक योजना, विकास योजना, नगररचना परियोजना, इत्यादी तयार करणे यांसाठी नियोजन करण्याची तरतूद केली आहे.

२. विकास योजना तयार करताना, आर्थिक कार्ये, पायाभूत सुविधा, परिवहन जाळे विचारात घेण्यासाठी आणि प्रादेशिक व नगर स्तरीय रस्ते व सार्वजनिक सुखसोयी यांच्यासाठी स्वतंत्र संरचना योजना असण्यासाठी आणि प्रभावी नियोजनासाठी नगररचना परियोजना प्रभावीपणे तयार करणे सुलभ होण्यासाठी, विवक्षित सुधारणा करणे आवश्यक असल्याचे आढळून आले आहे. या प्रयोजनांसाठी, उक्त अधिनियमाच्या विविध कलमांमध्ये सुयोग्य सुधारणा करणे इष्ट आहे, असे शासनास वाटते.

३. या विधेयकाची ठळक वैशिष्ट्ये, पुढीलप्रमाणे आहेत :—

(एक) विकास योजना तयार करताना, प्रस्तावित जमीन वापर नियोजनासह परिवहन जाळे, परिवहन योजना, पायाभूत सुविधा, आर्थिक नियोजन यांसारख्या विकास योजनेच्या अत्यावश्यक घटकांचे एकात्मिकरण करण्याच्या केंद्र सरकारने अपेक्षिलेल्या सुधारणांचे अनुपालन करण्यासाठी, कलम २२ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(दोन) स्थानिक क्षेत्रांचे सूक्ष्म नियोजन, पुनर्विकास, पुनरुत्थान, इत्यादी गोष्टी विचारात घेऊन, त्यांचा विकास करणे सुलभ व्हावे म्हणून, स्थानिक क्षेत्र योजना कालबद्धरीतीने तयार करण्यासाठी व ती मंजूर करण्यासाठी, नवीन कलम ३३अ समाविष्ट करण्यात येत आहे;

(तीन) प्रादेशिक किंवा नगर स्तरीय रस्ते आणि रेल्वे, जलमार्ग, कालवे, विमानतळ, इत्यादींसारख्या सार्वजनिक सुखसोयी यांचा अंतर्भाव असलेली संरचना योजना तयार करणे, ती सादर करणे व ती मंजूर करणे यासंबंधात नवीन प्रकरण तीन-ब समाविष्ट करण्यात येत आहे;

(चार) प्रारूप नगररचना परियोजना तयार करताना, मंजूर केलेल्या प्रादेशिक योजनेमध्ये सुयोग्य सुधारणा करणे नियोजन प्राधिकरणाला शक्य व्हावे यासाठी, कलम ५९ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(पाच) प्रारूप नगररचना परियोजना तयार करण्यासाठी नगररचना अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्याची तरतूद करण्यासाठी, नवीन कलम ६०अ समाविष्ट करण्यात येत आहे;

(सहा) परियोजना सादर करण्यात नियोजन प्राधिकरण निष्फळ ठरल्यास, अशा परिस्थितीत, प्रारूप परियोजनेचे उर्वरित काम करण्यासाठी विभागीय नगररचना सहसंचालकास किंवा त्याने नामनिर्देशित केलेल्या अधिकाऱ्यास अधिकार प्रदान करण्यासाठी, कलम ६१ च्या पोट-कलम (२) मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(सात) परियोजनेचा खर्च भागविण्यासाठी, विक्रीयोग्य जमिनीच्या मार्फत जमा रकमा वाढवून त्याद्वारे, जमीन मालकांनी प्रदेय असलेले वाढीव अंशदान कमी करण्यासाठी, कलमे ६४ व ९९ यांमध्ये सुधारणा करण्यात येत आहेत;

(आठ) प्रारूप नगररचना योजना मंजूर केल्यावर, तिच्यात केलेल्या सुधारणांच्या मर्यादेपर्यंत, मंजूर केलेल्या विकास योजनेमध्ये किंवा प्रादेशिक योजनेमध्ये मानीव फेरबदल करण्याची तरतूद करण्यासाठी, कलम ६८अ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(नऊ) नगररचना परियोजनेची प्रक्रिया कालबद्धरीतीने पूर्ण करण्यासाठी एकल परियोजनेसाठी किंवा बहुविध परियोजनांसाठी एक किंवा अधिक न्यायाधिकरणे घटित करण्यासाठी, कलम ७५ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(दहा) क्षेत्रातील बहुसंख्य मालकांनी केलेल्या अभिवेदनावरून प्रारूप परियोजनेस मंजूरी देण्यापूर्वी परियोजना मागे घेण्याची तरतूद करण्याच्या दृष्टीने, कलम ८७ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(अकरा) जेव्हा चूक, अनियमितता किंवा अनौपचारिकता या कारणांवरून फेरफार केले जातात तेव्हा, मंजूर केलेल्या परियोजनेच्या फेरफारांची प्रक्रिया पूर्ण करणे नियोजन प्राधिकरणाला शक्य व्हावे यासाठी, कलम ९१ ऐवजी बदली कलम दाखल करण्यात येत आहे;

(बारा) नियोजन प्राधिकरणांना, शहरामध्ये अनेक नगररचना परियोजना हाती घेणे सुलभ होण्याच्या दृष्टीने, त्याच शहरातील आधीच्या परियोजनांच्या शिल्लक रकमेतून नंतरच्या परियोजनांना कर्जाच्या रूपात निधी मिळण्याची सुनिश्चिती करण्यासाठी फिरत्या निधीची यंत्रणा सुरू करण्याकरिता, कलम ११० ऐवजी बदली कलम दाखल करण्यात येत आहे;

(तेरा) सीमा दर्शक दगड काढून टाकल्याबद्दल शास्तीची रक्कम, वीस रुपयांहून पाच हजार रुपये इतकी वाढविण्यासाठी, कलम ११२ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(चौदा) “प्रधानमंत्री आवास योजने” अंतर्गत, आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी व अल्प उत्पन्न गटासाठी हाती घेतलेल्या इमारत प्रकल्पांसाठी आणि नगररचना परियोजनेच्या अंतिम भूखंडावरील विकासासाठी देखील विकास शुल्कात सूट देण्याकरिता कलम १२४फ मध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे;

(पंधरा) विकास शुल्काच्या प्रदान न केलेल्या रकमेवरील व्याज दर, अठरा टक्क्यांवरून बारा टक्के इतके कमी करण्यासाठी, कलमे १२४ई व १२४आय यांमध्ये सुधारणा करण्यात येत आहेत.

४. वरील उद्दिष्टे साध्य करणे हा, या विधेयकाचा हेतू आहे.

मुंबई,
दिनांक १४ जुलै, २०२५.

एकनाथ शिंदे,
उप मुख्यमंत्री
(नगरविकास).

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे जापन

या विधेयकात, वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत आहेत :—

खंड ६.- (एक) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ३३ब समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (१) मध्ये, स्थानिक क्षेत्र योजना तयार करण्याचा उद्देश, **शासकीय राजपत्रातील** नोटिशीद्वारे घोषित करण्याचा अधिकार, नियोजन प्राधिकरणाकडे किंवा नियुक्ती प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे;

(दोन) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ३३क समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (१) मध्ये, प्रारूप स्थानिक क्षेत्र योजना, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, मंजूर करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे;

(तीन) उक्त अधिनियमामध्ये नवीन कलम ३३ड समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये,—

(अ) पोट-कलम (२) मध्ये, अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेत, **शासकीय राजपत्रातील** नोटिशीद्वारे, फेरबदल करण्याचा अधिकार, नियोजन प्राधिकरणाकडे किंवा नियुक्त प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे; आणि

(ब) पोट-कलम (३) मध्ये, अंतिम स्थानिक क्षेत्र योजनेच्या फेरबदलास, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, मान्यता देण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ७.- (एक) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ४२ह समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (१) मध्ये, संरचना योजना हाती घेण्याचा उद्देश, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, घोषित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे;

(दोन) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ४२के समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (१) मध्ये, प्रारूप संरचना योजना, **शासकीय राजपत्रातील** नोटिशीद्वारे, तयार करण्याचा अधिकार, नगररचना अधिकाऱ्याकडे घेण्यात आला आहे;

(तीन) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ४२ल समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (२) मध्ये, नियोजन समिती, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, नियुक्त करण्याचा अधिकार, नगररचना संचालकाकडे घेण्यात आला आहे;

(चार) उक्त अधिनियमामध्ये कलम ४२न समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये,—

(अ) (एक) पोट-कलम (१) मध्ये, प्रारूप संरचना योजना, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, मंजूर करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे;

(दोन) परंतुकामध्ये, प्रारूप संरचना योजनेचा कालावधी, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, वाढविण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे;

(ब) पोट-कलम (२) मध्ये, संरचना योजना मंजूर करताना, तिच्यामध्ये, **शासकीय राजपत्रातील** नोटिशीद्वारे, फेरबदल करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ९.- उक्त अधिनियमामध्ये नवीन कलम ६०अ समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, नगररचना अधिकाऱ्याची अर्हता विहित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १२.- या खंडान्वये, प्रारूप परियोजना मंजूर करण्याचा किंवा त्यास मंजुरी देण्यास नकार देण्याचा कालावधी, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, वाढविण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १७.- उक्त अधिनियमाच्या कलम ७५ ची सुधारणा करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, पोट-कलम (३) मध्ये, न्यायसहाय्यकाची पात्रता विहित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २०.- उक्त अधिनियमाच्या कलम ८६ च्या पोट-कलम (१) मध्ये परंतुक समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये, प्रारंभिक किंवा अंतिम परियोजना मंजूर करण्याचा कालावधी, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, वाढविण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २२.- उक्त अधिनियमाच्या कलम ९१ ऐवजी बदली कलम दाखल करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये,—

(अ) पोट-कलम (१) मध्ये, फेरफाराचे प्रारूप तयार केल्याचे, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, अधिसूचित करण्याचा आणि प्रारूप फेरफार करण्यात आले आहे हे नमूद करणारी अशी इतर रीत, विहित करण्याचा अधिकार, नियोजन प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे;

(ब) कलम (५) अन्वये, **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, लवादाची नियुक्ती करण्याचा अथवा फेरबदलांसह किंवा फेरबदल न करता, फेरफार मंजूर करण्याचा ; किंवा परियोजनेच्या फेरफारांस मंजूरी देण्यास नकार देण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३४(१).— या खंडान्वये, या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, ती अडचण दूर करण्यासाठी, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांच्या कालावधीत, **शासकीय राजपत्रामध्ये** प्रसिद्ध केलेला आदेश काढण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

२. वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे वर नमूद केलेले प्रस्ताव, सामान्य स्वरूपाचे आहेत.

विधान भवन :

मुंबई,

दिनांक १५ जुलै, २०२५.

जितेंद्र भोळे,

सचिव-१,

महाराष्ट्र विधानसभा.